

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
(повне найменування закладу вищої освіти)
Філологічний факультет

(назва інституту/факультету)
Кафедра сучасної української мови

(назва кафедри)

СИЛАБУС
навчальної дисципліни

Сучасна українська мова (вивчення синтаксису складного речення в ЗСО)
(обов'язкова)

Освітньо-професійна програма «Українська мова та література»

Спеціальність 014 Середня освіта (українська мова та література)

Галузь знань 01 Педагогіка / Освіта

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Факультет філологічний

Мова навчання українська

Розробники: Олена КУЛЬБАБСЬКА, доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри сучасної української мови

Профайл викладача

https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=FyMFKPYAAAAJ&view_op=list_works&cstart=20&pagesize=20

Сторінка курсу в Moodle: <https://moodle.chnu.edu.ua/course/view.php?id=5874>

Контактний тел. 58-48-32
E-mail: o.kulbabska@chnu.edu.ua

Персональний сайт науковця <https://kulbabska.com/news/dystantsiina-osvita>

Консультації понеділок із 16.00 до 17.00 (очні та дистанційні)

1. АНОТАЦІЯ ДИСЦИПЛІНИ (призначення навчальної дисципліни)

На сучасному етапі розвитку освіти в Україні, коли спостережено різноманітність і багатоплановість наукових шкіл, течій, напрямів, поглядів на певні мовні та мовленнєві явища, значної уваги набуває питання вивчення основних аспектів мови, зокрема синтаксису. Синтаксична теорія нині інтенсивно розвивається, унаслідок чого уточнюються й поглиблюються наші знання про основні синтаксичні одиниці, їх лінгвальну природу та класифікацію. Мовознавці ведуть пошуки змісту і форм різнорангових синтаксичних категорій. У цьому аспекті студентів необхідно ознайомити з усім розмаїттям поглядів, окреслити основні синтаксичні проблеми, над розв'язанням яких працюють українські й зарубіжні граматисти. Лише за таких умов можна сподіватися, що в майбутніх вчителів виформовуватимуться власні погляди на те чи те питання, що вони не догматично, а творчо оволодіватимуть синтаксичною наукою, зможуть навчити учнів інтерпретувати синтаксичні явища, розбирати за схемами аналізу словосполучення, прості й складні речення, надфразні єдності.

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ: навчити студентів з-поміж різноманіття підходів до складних речень як самостійного класу синтаксичних одиниць української мови вирізнити такі теоретичні ідеї та концепції, що найповніше відбивають сучасний стан граматики й мають більшу пояснювальну силу; звернути особливу увагу на проблемні питання, що перебувають донині в центрі зацікавлень теоретиків-синтаксистів і отримують неоднозначні розв'язання; допомогти студентам пізнати й осмислити синтаксис у поняттях, які були б спроможні охопити внутрішню єдність синтаксичних одиниць і категорій, ієрархічні відношення між ними; сформувати навички зіставляти наукові теорії з теоретичним матеріалом, що його викладено в шкільних підручниках.

3. ПРЕРЕКВІЗИТИ. «Сучасна українська мова. Морфологія», «Сучасна українська мова. Лексикологія. Фразеологія», «Методика викладання української мови», «Бакалаврський семінар із сучасної української мови», «Основи наукових досліджень», «Український правопис», «Практикум з української мови».

4. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ (компетентності).

4.1. Компетенції:

Загальні компетентності:

ЗК 1. Уміння вільно і грамотно здійснювати усну й письмову комунікацію українською мовою.

ЗК 4. Здатність до критичного та абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 5. Здатність розвивати творче мислення, потребу в постійному інтелектуальному самовдосконаленні, зокрема до вибудовування та втілення власної стратегії навчання упродовж життя (навчання та самоосвіта), коригування власної професійної діяльності в контексті основних професійних вимог до вчителя.

ЗК 8. Здатність застосовувати наукові методи пізнання в освітньому процесі. Здатність використовувати інновації в професійній діяльності. Здатність застосовувати різноманітні підходи до розв'язання проблем у педагогічній діяльності.

ЗК 12. Здатність до пошуку, систематизації та узагальнення інформації з різних джерел.

Фахові компетентності:

ФК 1 – Вміння реалізовувати знання з основних понять і концепцій сучасної мовознавчої й літературознавчої науки, вільно оперувати мовознавчим та літературознавчим матеріалом; критично осмислювати історичні надбання та новітні досягнення філологічної науки, виокремлювати й кваліфікувати наукові проблеми в цій галузі.

ФК 8 – Здатність вільно орієнтуватися в мовознавчих / літературознавчих напрямках і школах, виявляти їхню специфіку та здійснювати науковий аналіз філологічного матеріалу з урахуванням класичних і новітніх методологічних принципів.

ФК 9 – Здатність виявляти розуміння предмета, структури і ролі лінгвістики у формуванні сучасної наукової картини світу; чітке уявлення про походження мови, принципи і механізми її функціонування й розвитку, системний і антропоцентричний підходи в мовознавстві; усвідомлення ролі мови в житті соціуму; уміння розвивати в учнів, здобувачів

вищої освіти необхідні лінгвістичні компетенції, володіти сучасними мовознавчими термінами та поняттями.

ФК 11 – Знання теорій української фонетики, фонології, морфології, лексикології, фразеології, лексикографії, синтаксису; вміння інтерпретувати та обґрунтувати думки різних дослідників з відповідної проблеми.

ФК 13 – Здатність підпорядковувати стиль свого мовлення до відповідних комунікативних умов, дотримуватись вимог літературної мови та доречно застосовувати її засоби виразності.

ФК 16 – Розуміння змісту й принципів побудови програм з української мови та літератури; особливостей підручників та навчальних посібників; вміння підбирати навчально-методичні матеріали для проведення занять.

4.2. Програмні результати навчання (ПР):

ПРН 1. Вільно володіти українською мовою, вміти послуговуватись нею у професійному спілкуванні.

ПРН 8. Систематично підвищувати рівень своєї професійної діяльності, продуктивно організовувати процес самонавчання та самовдосконалення.

ПРН 9. Аналізувати, систематизувати та поширювати передовий педагогічний досвід.

ПРН 10. Застосовувати набуті знання під час вирішення педагогічних, навчально-виховних і науково-методичних завдань з урахуванням вікових й індивідуально-типологічних, соціально-психологічних особливостей учнівських колективів і конкретних педагогічних ситуацій.

ПРН 15. Застосовувати комплекс здобутих філологічних знань для вирішення професійних завдань.

ПРН 19. Здійснювати лінгвістичний аналіз текстів різноманітних стилів та жанрів, володіти основними поняттями, концепціями і фактами сучасного мовознавства, вільно оперувати мовознавчим матеріалом та термінологією.

У результаті засвоєння програмового матеріалу студенти-бакалаври повинні:

знати:

- проблемні питання теорії складних речень та способи їх розв'язання в сучасному мовознавстві й традиційних концепціях, репрезентованих у шкільній лінгводидактиці;
- відповідну наукову термінологію, що передбачена в темарії лекцій курсу синтаксису;
- теоретичні відомості про складні (у т. ч. і багатокomпонентні) речення, зокрема, про їхню будову, структурно-семантичні та функційні особливості, семантико-синтаксичні відношення між предикативними одиницями в складному реченні;
- критерії розмежування складних речень, між предикативними одиницями яких виформовуються синкретичні семантико-синтаксичні відношення;
- особливості сурядного, підрядного та недиференційованого синтаксичного зв'язку між предикативними одиницями, основні засоби його репрезентації;
- стилістичний потенціал фігурально-риторичних фігур на рівні складного речення (хіазму, повторів, антитези, періоду, синтаксичного паралелізму тощо);
- специфіку структури і семантики надфразної єдності (складного синтаксичного цілого);
- правила вживання розділових знаків між предикативними частинами складних речень різних типів.

вміти:

- вільно оперувати теоретичними та історичними відомостями, відповідною науковою термінологією в ділянці складного речення,
- використовувати набуті знання для аргументації тих чи тих наукових положень у процесі розкриття змісту виучуваного мовного явища;
- орієнтуватися у відмінностях наукових і шкільних класифікацій складних речень;-
- виокремлювати складні речення з тексту, враховуючи їхні структурно-семантичні особливості;

- аналізувати складні речення різноманітних типів за схемами мовного розбору, визначати їхню будову, засоби зв'язку і семантико-синтаксичні відношення між предикативними одиницями;
- креслити графічні схеми складносурядних, складнопідрядних і безсполучникових речень;
- правильно вживати складні речення в мовленні, беручи до уваги синонімічні можливості синтаксису, а також інтонацію та логічний наголос;
- характеризувати стилістичні функції складних речень у різностильових текстах;
- обґрунтовувати вживання розділових знаків за допомогою пунктуаційних правил, виконувати пунктуаційний розбір складних речень;
- знаходити і виправляти пунктуаційні помилки на виучувані правила.

5. Опис навчальної дисципліни

5.1. Загальна інформація

Назва навчальної дисципліни <u>Сучасна українська мова (вивчення синтаксису складного речення в ЗЗСО)</u>												
Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість			Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	змістових модулів	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	III	IVIII	4	120	2	22	22	-	-	71	5	іспит
Заочна	III	IVIII	4	120	2	6	6	-	-	108	-	іспит

5.2. Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма							заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі						
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13		
Теми лекцій	Змістовий модуль 1. Складні речення сполучникового типу: наукові підходи та лінгводидактика													
Тема 1. Роль складного речення у виформуванні синтаксичної компетентності дев'ятикласників	2	2	--	-	-	-	10	-	-	-	-	-	10	
Тема 2. Поняття складносурядного речення в чинній Програмі з	13	-	2	-	2	9	10	-	-	-	-	-	10	

української мови для ЗЗСО. Складносурядні речення і прості речення, ускладнені однорідними присудками.													
Тема 3. Поняття складнопідрядного речення в підручниковій літературі ЗЗСО: визначення, специфіка підрядного зв'язку, засоби зв'язку. Критерії розмежування підрядних сполучників і сполучних слів.	13	-	2	-	2	9	16	2	2	-	-	12	
Тема 4. Типологія складнопідрядних речень у підручнику з української мови для учнів 9-го класу.	13	2	2	-	-	9	16	2	2	-	-	12	
Тема 5. Складнопідрядні означальні та з'ясувальні речення: визначення та класифікації.	13	2	2	-	-	9	12	-				12	
Тема 6. Особливості будови й семантики складнопідрядних речень обставинного типу.	21	6	6	-	-	9	12	-	-	-	-	12	
Разом за ЗМ1	75	12	14	-	4	45	76	4	4	-	-	68	
Теми лекцій	Змістовий модуль 2. Лінгвістичні та методичні засади вивчення складних речень безсполучникового типу. Текст												
Тема 1. Складні безсполучникові речення: визначення, типологія, функції, розділові знаки. Синоніміка складних речень сполучникового та безсполучникового типу.	15	2	2	-	1	10	16	2-	2	-	-	12	

Тема 2. Складні багатокомпонентні речення в сучасній українській мові.	20	6	4	-	-	10	18	-	-	-	-	18
Тема 3. Специфіка надфразної єдності як одиниці тексту.	10	2	2	-	-	6	10	-	-	-	-	10
Разом за ЗМ 2	45	10	8	-	1	26	44	2	2	-	-	40
Усього годин	120	22	22	-	5	71	120	6	6	-	-	108

5.3. Самостійна робота

№	Назва теми/ кількість балів/форма контролю	Кількість годин
Змістовий модуль 1. Складні речення сполучникового типу: наукові підходи та лінгводидактика		
1	<i>Тема 2.</i> Поняття складносурядного речення в чинній Програмі з української мови для ЗЗСО. Складносурядні речення і прості речення, ускладнені однорідними присудками. <i>Завдання:</i> 1. Синтаксис складного речення в іменах. Підготуйте реферативну доповідь про науковий доробок українських граматистів та лінгводидактів (серед них науковців Чернівецького університету) (персоналія на вибір бакалавра). 2. Напишіть есей (тема на вибір студента / студентки). Випишіть із тексту по 3 складних речення з різними типами синтаксичного зв'язку (сурядним, підрядним і безсполучниковим). Схарактеризуйте їхню будову, намалюйте лінійну схему (як у школі) та рівневу (як в університеті), проаналізуйте засоби між частинами (предикативними одиницями). 2. Розберіть по одному з кожного виду складних речень за шкільною схемою синтаксичного аналізу. 2. Доберіть приклади, що увиразнюють синонімічні відношення простих і складних речень. 3. <i>Робота в групах.</i> Аналіз методів роботи учителя в ході вивчення складносурядних речень (на матеріалі вчительських блогів). <i>Кількість балів – 12</i> <i>Форма контролю –</i> реферативна доповідь; написання есею; колективна робота; практичні, індивідуальні та самостійні завдання.	9
2	<i>Тема 3.</i> Поняття складнопідрядного речення в підручниковій літературі ЗЗСО: визначення,	9

	специфіка підрядного зв'язку, засоби зв'язку. Критерії розмежування підрядних сполучників і сполучних слів. <i>Завдання:</i> 1. Проаналізуйте визначення складнопідрядного речення, установіть його релевантні ознаки, що їх наведено в підручниковій літературі для учнів ЗЗСО та студентів університетів, у словниках лінгвістичних термінів і термінологічних енциклопедіях. Порівняйте дібраний теоретичний матеріал. Результати пошукової роботи узагальніть у таблиці. 2. Укладіть лексикографічний профіль базових термінопонять: складне речення, предикативна одиниця, поліпредикативність, структурна схема складного речення, парадигма складного речення, формально-граматичний, семантико-синтаксичний і комунікативний рівні складного речення. <i>Кількість балів – 12</i> <i>Форма контролю</i> – моніторинг рівня засвоєння теоретичного матеріалу за навчальною темою; робота з таблицею; укладання термінологічного словничка, аналітичний звіт, мультимедійна презентація.	
3	<i>Тема 4.</i> Типологія складнопідрядних речень у підручнику з української мови для учнів 9-го класу. <i>Завдання:</i> 1. Напишіть есей, уживаючи різні типи складнопідрядних речень (сполучникових і безсполучникових) (тема на вибір студента / студентки). 2. Схарактеризуйте співвідношення семантичних типів підрядних сполучників і виявів семантико-синтаксичних відношень між частинами складнопідрядного речення. Зверніть увагу на стилістичний потенціал варіантних засобів вираження семантики в складнопідрядних реченнях. 3. Обґрунтуйте, у який спосіб можна використати одержану інформацію для розвитку мовлення учнів. <i>Кількість балів – 4</i> <i>Форма контролю</i> – творча діяльність, взаємоконтроль студентів у парах і групах, аналітичний звіт.	9
4	<i>Тема 5.</i> Складнопідрядні означальні та з'ясувальні речення: визначення та класифікації. <i>Завдання:</i> 1. Опрацюйте рекомендовану літературу до теми. Укладіть узагальнювальну таблицю „Специфіка складнопідрядних означальних та з'ясувальних речень у шкільному підручнику та навчальній	9

	літературі для студентів філологічних спеціальностей”. 2. Доберіть завдання для ефективно організації самостійної та індивідуальної роботи учнів 9-го, 10–11-го класів ЗЗСО з теми 5. <i>Кількість балів – 4</i> <i>Форма контролю – робота з таблицею, практичні, індивідуальні та самостійні завдання.</i>	
5	<i>Тема 6. Особливості будови й семантики складнопідрядних речень обставинного типу.</i> <i>Завдання:</i> 1. Розберіть 10 складнопідрядних речень обставинного типу, частини яких мають різну будову та з’єднані варіантними підрядними сполучниками. Обґрунтуйте, які випадки синтаксичного розбору зазначених одиниць можуть спричинити труднощі в учнів. 2. Підготуйте мультимедійну презентацію до теми „Будова і семантика складнопідрядних речень обставинного типу в шкільній граматиці”. 3. Укладіть узагальнювальну таблицю „Типологія складнопідрядних речень обставинного типу в шкільному підручнику та навчальній літературі для студентів філологічних спеціальностей”. <i>Кількість балів – 4</i> <i>Форма контролю – робота з графічним матеріалом, мультимедійна презентація, робота зі схемою синтаксичного розбору.</i>	9
Усі теми модулю	Модульна контрольна робота	
Усього за I модуль	<i>Кількість годин – 45</i> <i>Кількість балів – 36</i>	
Змістовий модуль 2. Лінгвістичні та методичні засади вивчення складних речень безсполучникового типу. Текст		
6.	<i>Тема 1. Складні безсполучникові речення: визначення, типологія, функції, розділові знаки. Синоніміка складних речень сполучникового та безсполучникового типу.</i> <i>Завдання:</i> 1. Робота в групах. Підготуйте проєкт „Традиційне та новітнє вчення про складні безсполучникові речення”. 2. Узагальніть у таблиці синоніміку сполучникових і безсполучникових складних речень. Зробіть висновок, як дібраний фактичний матеріал можна використати на уроках української мови в ЗЗСО. 3. Підготуйте повідомлення „Складні випадки пунктуації в складних безсполучникових реченнях”. <i>Кількість балів – 8</i>	10

	<i>Форма контролю</i> – робота в групах, робота з графічним матеріалом; практичні, індивідуальні та самостійні завдання; розв’язання проблемних і творчих завдань.	
7.	<i>Тема 2.</i> Складні багатокomпонентні речення в сучасній українській мові. <i>Завдання:</i> 1. Робота в парах. Доберіть по 3 багатокomпонентних речення (з однотипним та різнотипним зв’язками) з текстів художнього або публіцистичного стилів. Обміняйтеся з однокласником / однокласницею та розберіть їх за шкільною схемою. 2. Скласти інтелект-карту заняття на одну із запропонованих у робочій програмі тем лекцій. <i>Кількість балів</i> – 8 <i>Форма контролю</i> – робота над розборами складних багатокomпонентних речень, взаємоперевірка виконаного завдання.	10
8.	<i>Тема 3.</i> Специфіка надфразної єдності як одиниці тексту. <i>Завдання:</i> Розв’язати тестові завдання ЗНО з тем «Складне речення», «Складносурядне речення», «Складнопідрядне речення», «Складне безсполучникове речення». Розробити конкретні рекомендації до аналізу складних випадків синтаксису складного речення. <i>Кількість балів</i> – 8 <i>Форма контролю</i> – робота над розборами простих речень через тестові технології.	6
Усі теми модулю	<i>Модульна контрольна робота</i>	
Усього за II модуль	<i>Кількість годин</i> – 26 <i>Кількість балів</i> – 24	

Кількість набраних студентом / студенткою балів множиться на коефіцієнт 0,5.

5.4 Тематика індивідуальних завдань

1. Науково-дослідні завдання (одне завдання на вибір студента / студентки)

1. Підготуйте аналітичну інформацію на одну із запропонованих тем: „Складносурядні речення в аспекті лінгводидактики”; „Складнопідрядні речення: особливості класифікації та методика їх вивчення в ЗЗСО”; „Синоніміка складних сполучникових і безсполучникових речень в аспекті розвитку мовлення дев’ятикласників”.

2. Установіть основні тенденції стилістичного використання складносурядних (або складнопідрядних, або безсполучникових) речень у художньому стилі (на матеріалі мови творів українських письменників, тексти яких вивчають у базовій школі).

3. З’ясуйте частотність уживання різних типів складних речень у тексті певного стилю (на прикладі одного з жанрів). Наскільки регулярно вони виконують функцію заголовку? У який спосіб складні речення вможливають розгортання інформаційно-комунікативного простору тексту? Підготуйте тези доповіді, узагальнивши результати спостережень.

4. З’ясуйте нові тенденції уживання розділових знаків у складних речень.

5. Укладіть термінологічний словник, розтлумачивши такі лінгвістичні терміни: *актуалізація, синтаксичний зв'язок, сурядний зв'язок, підрядний зв'язок, недиференційований зв'язок, складносурядні речення, складнопідрядні речення, сполучні слова, складні безсполучникові речення.*

III. Теми рефератів (на вибір студентів)

1. З історії вивчення складних речень у вітчизняному та зарубіжному мовознавстві.
2. Просте речення і частина складного речення (умовно просте речення, предикативна одиниця): збіжні та відмінні ознаки.
3. Інтонація як засіб синтаксичного зв'язку в складному реченні.
4. Методи розмежування підрядних сполучників і сполучних слів.
5. Методи розмежування порівняльних зворотів і підрядних означальних речень.
6. Період як різновид ускладненого складного речення.
7. Принципи української пунктуації.
8. Система розділових знаків у сучасній українській мові та їхні основні функції.
9. Особливості пунктуації в аспектах різного функціонального призначення синтаксичних одиниць.
10. Проблема авторських розділових знаків.
11. Нові семантико-стилістичні вияви складносурядних (складнопідрядних, складних безсполучникових) речень (на матеріалі мови ЗМК).
12. Явище синтаксичної синоніміки в системі складного речення.

IV. Творча робота (на вибір студентів)

1. Написати коротку замітку на актуальну тему для шкільної стінгазети, використовуючи складні речення різних типів.
2. Граматико-стилістичний розбір текстів. Виокремивши багатокомпонентні складні речення, з'ясуйте тип ускладнення, охарактеризуйте їхні формально-синтаксичні та семантико-синтаксичні особливості. З огляду на тип зв'язного мовлення опишіть їхні стилістичні функції в різностильових текстах.
3. Здійснити мовний аналіз синонімічних засобів в українськомовних текстах паралельних перекладів (на вибір студента / студентки).
4. Укласти словничок синонімічних засобів зв'язку складного речення, дібраних із мови творів українських письменників (на вибір студента / студентки).
5. Написати есеї на запропоновані теми, використовуючи співвідносні у формально-семантичному плані синтаксичні одиниці: „Роль особистості в житті суспільства”; „Я зі своєї землі ніколи не зміг би повіятися десь поза світами...” (Гр. Тютюнник); „Які бізнесмени потрібні Україні?”; „Ідеальний співрозмовник, як на мене, це..”; „Риси духовного обличчя нашого сучасника”; „Скільки ти знаєш мов – стільки разів ти людина”; „Роль води в народних і християнських обрядах”; „Краса і сила природних явищ”; „Здоров'я – найбільше багатство”; „Любуйся калиною, коли цвіте, а дитиною, коли росте” (Нар. тв.).
6. Із запропонованого тексту виписати складносурядні та складнопідрядні речення. Скориставшись «Словником сполучників української мови» (К. Г. Городенська), схарактеризувати основні засоби синтаксичного зв'язку між предикативними одиницями.

* ІНДЗ – для змістового модуля, або в цілому для навчальної дисципліни за рішенням кафедри (викладача).

6. СИСТЕМА КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНЮВАННЯ

Механізм оцінювання результатів навчальної діяльності студентів оприєвнено в засадничих документах Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича – у «Положенні про контроль і систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти», «Положенні про апеляцію на результати підсумкового семестрового контролю знань студентів» (<https://drive.google.com/file/d/1kHg1Wh84yGmLqTIYdQO0e7m38qCrSmcR/view>).

З-поміж критеріїв контролю й оцінювання навчальних досягнень бакалаврів релевантними є:

– систематичність (*основні показники критерію* – регулярне відвідування лекцій і практичних занять, вчасне виконання завдань самостійної та індивідуальної робіт, написання модульних контрольних робіт за узгодженим графіком тощо);

– активність (*основні показники критерію* – ініціативність, творчий підхід, якість підготовки до лекцій і практичних занять, високий / достатній рівень виконання завдань самостійного характеру);

– результативність (*основні показники критерію* – високий / достатній рівень засвоєння теоретичного матеріалу, уміння застосувати сформовані знання на практиці та під час науково-дослідницької роботи).

Система оцінювання знань, умінь і навичок є накопичувальною, тобто складається із суми балів за різними видами здійсненого контролю, у процесі проведення поточного й підсумкового контролю знань (екзамену).

Завданням поточного контролю є систематична перевірка розуміння та засвоєння програмового матеріалу; виконання практичних і творчих завдань; уміння самостійно опрацьовувати різностильові тексти та аналізувати їхні синтаксичні та лінгвостилістичні особливості; складання конспекту лекції або прочитаного з рекомендованої літератури, написання реферату / есею; укладання словника синтаксичних термінів; створення презентації, проекту, постеру тощо; здатність публічно чи письмово представляти певний матеріал.

Завдання підсумкового контролю – перевірка глибини засвоєння студентом / студенткою програмового матеріалу освітньої компоненти, логіки та взаємозв'язків між окремими її розділами, здатність творчого використання набутих знань, уміння обґрунтовувати власний погляд на синтаксичне явище, пропонувати розв'язання певної граматичної або лінгводидактичної проблеми, дотичної до змісту дисципліни. Підсумкова (загальна) оцінка освітньої компоненти – сума оцінок (балів), одержаних за виконання самостійної роботи, результатів модульного контролю та за виконання індивідуального навчально-дослідного завдання (за яке студент / студентка може отримати 10 балів за умови наявності менше 35 балів за поточні види практичної / самостійної роботи). Підсумкову оцінку виставляють після вивчення навчальної дисципліни в повному обсязі і «виводять» як суму проміжних оцінок за змістові модулі. Остаточна оцінка рівня знань складається з рейтингу з навчальної/самостійної роботи, для оцінювання якої призначається 60 балів, і рейтингу з атестації (іспит) – 40 балів.

Політика оцінювання: Роботи, що їх здобувач / здобувачка освіти здає з порушенням установлених для академгрупи термінів без поважних причин, оцінюють на нижчу оцінку. Перескладання модулів відбувається лише з дозволу лектора за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Політика щодо відвідування: Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, участь у наукових заходах або програмі подвійного дипломування, міжнародне стажування тощо) навчання може відбуватись індивідуально (в онлайн-формі за погодженням із деканом факультету).

Політика щодо академічної доброчесності: Списування під час контрольних робіт й іспиту заборонено (у т. ч. із використанням мобільних девайсів). Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Відмінно	A (90-100)	відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
Задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим повторним курсом

Критерії оцінювання навчальних досягнень

Оцінювання рівня та якості знань студентів здійснюємо з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей (як це передбачає диференційований підхід в організації навчального процесу).

„Відмінно” (А) – студент/ студентка вільно й у повному обсязі володіє програмовим матеріалом, уміє безпомилково визначити синтаксичні явища сучасної української мови, пояснити їхні граматичні особливості з опертям на шкільну програму та сучасні наукові підходи; вміє аналізувати мовні й позамовні явища, закономірності, порівнює, систематизує, конкретизує їх; робить власні висновки на ґрунті спостережень, моделює мовні та позамовні поняття, закономірності; прогнозує подальший розвиток мовних явищ; переносить раніше вивчені знання та вміння в нову ситуацію; самостійно обирає аспект запропонованої теми, висловлює власну позицію, наводить приклади, аргументи, ілюструє відповідь власними прикладами; володіє нормами української літературної мови; усне та письмове висловлювання студента/ студентки вирізняється стильовою виразністю та комунікативною доцільністю. Крім того, здобувачі освіти старанно виконали всі завдання, запропоновані для самостійного вивчення; опрацювали ІНДЗ, виявили знання, уміння та навички під час підсумкового модуль-контролю.

Загальна сума балів: 90–100.

„Добре” (В) – студент/ студентка вільно володіє теоретичним матеріалом курсу, уміє вправно визначити морфологічні та синтаксичні явища сучасної української мови, пояснити їхні граматичні особливості з опертям на шкільну програму та сучасні наукові підходи; обґрунтувати процеси, що відбуваються в синтаксичній системі української мови; вміє аналізувати мовні й позамовні явища, закономірності, порівнює, систематизує, конкретизує їх; робить власні висновки на ґрунті спостережень, моделює мовні та позамовні поняття та закономірності; прогнозує подальший розвиток мовних явищ; переносить раніше вивчені знання і вміння в нову ситуацію; обирає самостійно аспект запропонованої теми, висловлює власну позицію, наводить приклади, аргументи, ілюструє відповідь власними прикладами; володіє нормами української літературної мови; усне та письмове висловлювання студента/ студентки вирізняється стильовою виразністю та комунікативною доцільністю. Попри те, під час конкретного аналізу здобувач/ здобувачка освіти допускає: 1) незначні неточності, які не впливають на загальний результат; 2) окремі похибки та неточності, які не впливають на загальну стрункість знань і свідчать про розуміння теоретичного і практичного матеріалу. Крім того, частково володіє відповідною науковою термінологією; досить активно готувався

до практичних занять; загалом добре опрацював питання самостійного вивчення; висвітлив питання підсумкового модуль-контролю.

Загальна сума балів: 80–89.

„Добре” (C) – студент/ студентка загалом володіє програмовим матеріалом курсу, уміє визначити морфологічні та синтаксичні явища сучасної української мови, пояснити процеси, що в ній відбуваються; за аналізу мовних й позамовних явищ допускає окремі незначні помилки; моделює мовні та позамовні поняття, явища та закономірності, проте власні висновки на ґрунті спостережень викликають труднощі; не завжди послідовно застосовує раніше засвоєні знання в новій ситуації; допускає окремі неточності у термінології, окремі похибки та неточності в доборі ілюстративного матеріалу, які не впливають на загальний результат, проте свідчать про часткове розуміння ним теоретичного і практичного матеріалу Мовлення студента/ студентки відзначається деякими порушеннями літературних норм української мови. Крім того, виявляє обізнаність з конкретної теми і те, що він частково засвоїв рекомендовані до кожної теми джерела і спеціальну літературу; розкриває, але не в повному обсязі, питання підсумкового модуль-контролю.

Загальна сума балів: 70-79.

„Задовільно” (D) – студент/ студентка досить поверхнево володіє програмовим матеріалом курсу, уміє визначити деякі морфологічні та синтаксичні явища сучасної української мови, але не може пояснити процеси, що в ній відбуваються; за аналізу мовних й позамовних явищ допускає серйозні помилки, неточності у термінології, помилки у доборі ілюстративного матеріалу, не вміє встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між мовними явищами та здійснювати їх порівняльний аналіз з опорою на шкільну і вишівську навчальні програми; не завжди послідовно застосовує раніше засвоєні знання в новій ситуації. Мовлення здобувача/ здобувачки освіти відзначається порушеннями літературних норм української літературної мови. Загалом студент/ студентка володіє мінімальними знаннями, які дають змогу в майбутньому виконувати свої фахові функції, попри те, неповно розкриває спеціальні питання, закономірності, не зовсім точно трактує поняття і терміни. Практичний аналіз тексту виконує взагалі правильно, однак допускає суттєві неточності. Крім того, демонструє фрагментарну обізнаність щодо змісту питань, які розглядали під час лекцій та роботи на практичних заняттях; обмежується мінімальним опрацюванням рекомендованої літератури; пасивно поводить себе під час роботи на практичних заняттях, не виявляє належних навичок у ході мовного розбору речень і тексту й бажання до самостійної роботи; частково розкриває питання підсумкового модуль-контролю.

Загальна сума балів: 60–69.

„Задовільно” (E) – студент/ студентка поверхнево володіє програмовим матеріалом курсу, здебільшого вміє визначити деякі морфологічні та синтаксичні явища сучасної української мови, але не може пояснити процеси, що в ній відбуваються; аналіз мовних й позамовних явищ викликає труднощі; не вміє застосувати раніше засвоєні знання в новій ситуації; плутається у термінології, допускає грубі помилки у доборі ілюстративного матеріалу, не вміє встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між мовними явищами. Мовлення здобувача/ здобувачки освіти відзначається грубими порушеннями літературних норм української мови; практичний аналіз мовного матеріалу виконує, однак допускає суттєві неточності і грубі фактичні помилки. Загалом студент/ студентка володіє мінімальними знаннями, які дають змогу в майбутньому виконувати свої фахові функції. Крім того, демонструє фрагментарну обізнаність щодо змісту питань, що розглядалися під час лекцій та роботи на практичних заняттях; обмежується опосередкованим вивченням програмового матеріалу та мінімальним опрацюванням рекомендованої літератури; пасивно поводить себе на практичних заняттях, не виявляє належних навичок у ході мовного розбору речень і тексту й бажання до самостійної роботи; фрагментарно розуміє питання, що їх винесено на підсумковий модуль-контроль.

Загальна сума балів: 50–59.

„Незадовільно з можливістю перескладання” (Fx) – студент/ студентка поверхово володіє програмовим матеріалом курсу, не уміє визначити більшість морфологічних і синтаксичних явищ сучасної української мови, пояснити процеси, що в ній відбуваються; аналіз мовних й позамовних явищ не виконує; не вміє застосувати раніше засвоєні знання в новій ситуації; допускає грубі помилки у доборі ілюстративного матеріалу, не вміє встановлювати причиново-наслідкові зв'язки між мовними явищами; мовлення учасника / учасниці освітнього процесу відзначається грубими порушеннями літературних норм української мови. Здобувач/ здобувачка освіти не володіє термінологією, не розуміє значень конкретних теоретичних і практичних питань. Обсяги теоретичних знань і практичних навичок студента/ / студентки не достатні для виконання фахових обов'язків. Крім того, не відвідував частину лекційних та практичних занять; пасивно поводить себе на практичних заняттях, не виявив бажання до самостійної роботи; не опрацював рекомендованої літератури, у зв'язку з цим не орієнтується в програмовому матеріалі; не розкрив питання підсумкового модуль-контролю.

Загальна сума балів: 35–49 (з можливістю повторного складання).

„Незадовільно з обов'язковим повторним курсом” (F) – студент/ студентка демонструє повне незнання програмового матеріалу; потребує повторного вивчення курсу. Крім того, слухач/ слухачка навчального курсу не відвідував лекційних і практичних занять; не виявив бажання до самостійної роботи, не опрацював рекомендованої літератури, у зв'язку з цим не орієнтуються у виучуваних мовних явищах; не бажав відповідати на поставлені питання під час проведення практичних занять, фактично не засвоїли програму курсу; цілковито не розкрив питання підсумкового модуль-контролю.

Загальна сума балів: 0–34 (з обов'язковим повторним курсом).

7. Система контролю та оцінювання програмних результатів навчання

<i>Результати навчання</i>	<i>Методи навчання</i>	<i>Форми оцінювання</i>
ПРН 1. Вільно володіти українською мовою, вміти послуговуватись нею у професійному спілкуванні.	Метод „Відкритий мікрофон”. Індивідуальні відповіді та групове обговорення на практичних заняттях.	1. Індивідуальна та групова (в парах і групах) робота. 2. Рольові ігри.
ПРН 8. Систематично підвищувати рівень своєї професійної діяльності, продуктивно організувати процес самонавчання та самовдосконалення.	Загальнонаукові методи (аналіз; синтез; узагальнення; систематизація; порівняння; конкретизація).	1. Порівняльний аналіз теорії складного речення в «шкільній» і науковій граматиці. 2. Мультимедійні презентації результатів аналізу.
ПРН 9. Аналізувати, систематизувати та поширювати передовий педагогічний досвід.	SWOT-аналіз	1. Ознайомлення з науково-методичними публікаціями журналів „Дивослово”, „Українська мова та література в школі” тощо, які презентують особливості вивчення синтаксису складного речення в ЗЗСО. 2. Укладання зведеної таблиці за результатами

		SWOT-аналізу.
ПРН 10. Застосовувати набуті знання під час вирішення педагогічних, навчально-виховних і науково-методичних завдань з урахуванням вікових й індивідуально-типологічних, соціально-психологічних особливостей учнівських колективів і конкретних педагогічних ситуацій.	Проблемно-пошукові методи. Самостійна робота. Метод „Алгоритм”. Методи формування творчої діяльності (проектна діяльність).	1. Аналітичний огляд наукової літератури. 2. Робота з діаграмами, графіками, схемами, таблицями. 3. Розпрацювання та мультимедійна презентація проєктів (індивідуальних; командних; дослідницько-творчих тощо).
ПРН 15. Застосовувати комплекс здобутих філологічних знань для вирішення професійних завдань.	Метод „Алгоритм”. Метод навчальної дискусії	1. Письмові самостійні роботи (реферати, есе, доповіді, тези тощо). 2. Підготовка загальної структурно-логічної схеми виконання завдань.
ПРН 19. Здійснювати лінгвістичний аналіз текстів різноманітних стилів та жанрів, володіти основними поняттями, концепціями і фактами сучасного мовознавства, вільно оперувати мовознавчим матеріалом та термінологією.	Мозковий штурм. Наочні методи (спостереження; ілюстрування; демонстрування; відеометоди).	1. Підготовка опорних конспектів, укладання мінісловників синтаксичних термінів. 2. Синтаксичний розбір різнорівневих складних речень за схемою. 3. Розпрацювання і мультимедійна презентація проєктів з актуальних питань синтаксису складного речення. 4. Взаємоконтроль (взаємооцінювання в парах і групах).

Форма підсумкового контролю – екзамен.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)						Кількість балів (екзамен)	Сумарна к-ть балів				
Змістовий модуль №1			Змістовий модуль №2								
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T1	T2	T3		40	100
5	5	5	5	5	5	10	10	10			

T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів.

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

8.1 Базова (основна)

- Арібжанова І.* Сучасна українська мова. Базові поняття синтаксису: навч. посібник. Київ : ВПЦ «Київський ун-т», 2016. 159 с.
- Вінтонів М. О.* Актуальне членування речення і тексту: формальні та функційні вияви : [монографія]. Донецьк : Донецький нац. ун-т, 2013. 327 с.
- Городенська К. Г.* Сполучники української літературної мови : [монографія]. К. : Вид-чий дім Дмитра Бураго, 2010. 204 с. [4]. (Студії з українського мовознавства).
- Грищенко А. П.* Складносурядне речення в сучасній українській літературній мові : монографія. К. : Наук. думка, 1969. 155 с.
- Дорошенко С. І.* Складні безсполучникові конструкції в сучасній українській мові : монографія. Харків : Вища школа, 1980. 151 с.
- Дудик П. С., Прокончук Л. В.* Синтаксис української мови: підручник. Київ: Видав. центр «Академія», 2010. 384 с.
- Загнітко А., Миронова Г.* Синтаксис української мови: теоретико-прикладний аспект. Врпо: Masarykova univerzita, 2013. 225 с.
- Іваницька Н. І.* Теоретичний синтаксис української мови : посібник для аспірантів, магістрантів, студентів-філологів. Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2002. 168 с. [4] (Актуальні проблеми граматики).
- Караман С. О., Караман О. В., Плющ М. Я.* [та ін.]. Сучасна українська літературна мова : навч. посібник ; за ред. С. О. Карамана. Київ: Літера ЛТД, 2011. 560 с.
- Мариненко І. О.* Синтаксис української мови (з правилами пунктуації): навч. посібник. Київ, 2021. 279 с.
- Мірченко М. В.* Сучасна українська літературна мова. Функційний аналіз синтаксичних одиниць та категорій. Теоретико-прагматичний комплекс з синтаксису: навч. посібник. Луцьк: Вежа-Друк, 2021. 200 с.
- Межов О. Г.* Синтаксис української мови: навч. посібник. Луцьк : Надстир'я, 2021. 268 с.
- Попова І. С.* Фундаментальні категорії метамови українського синтаксису (одиниця, зв'язок, модель) : монографія. Дніпропетровськ : ДНУ, 2009. 432 с.
- Сучасна українська літературна мова: підручник / за ред. М. Я. Плющ.* 7-е вид., стер. Київ: Вища шк., 2009. 430 с.
- Сучасна українська мова: Синтаксис : [навч. посібн.] / С. П. Бевзенко, Л. П. Литвин, Г. В. Семеренко.* К. : Вища шк., 2005. 270 с.
- Сучасна українська мова: Морфологія. Синтаксис : підручник / за ред. А. К. Мойсієнка.* К. : Знання, 2010. С. 321–327.
- Український правопис (нова редакція) / АН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; Ін-т української мови.* К. : Наук. думка, 2019. С. 197–256.
- Христіанінова Р. О.* Складнопідрядні речення в сучасній українській літературній мові: монографія. К. : Інститут української мови ; Вид-чий дім Дмитра Бураго, 2012. 368 с.
- Шульжук К. Ф.* Синтаксис української мови: підручник. 2-ге вид., доп. Київ: Видав. центр «Академія», 2010. 408 с.

Корпус шкільних підручників

- Авраменко О.* Українська мова : підруч. для 9 класу загальноосвіт. навч. закладів. К. : Грамота, 2017. 160 с.; іл.
- Глазова О.* Українська мова: підруч. для 9 класу загальноосвіт. навч. закладів. Харків : Вид-во «Ранок», 2017. 240 с.; іл.
- Голуб Н. Б., Ярмолюк А. В.* Українська мова : підруч. для 9 класу загальноосвіт. навч. закладів. К. : Педагогічна думка, 2017. 308 с.; іл.
- Заболотний В. В., Заболотний О. В.* Українська мова : підруч. для 9 класу загальноосвіт. навч. закладів. К. : Генеза, 2017. 272 с.

Методична література

- Голуб Н. Б., Новосьолова В. І., Галаєвська Л. В.** Мовленнєві жанри на уроках української мови в ліцеї (рівень стандарту) : практичний посібник. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2020. 128 с.
- Караман С.** Методика навчання української мови в гімназії. Київ : Ленвіт, 2000. 272 с.
- Козут О. І.** Інноваційні технології навчання української мови і літератури. Тернопіль : Астон, 2005. 204 с.
- Костів О., Сколоздра-Шепітко О.** Методика викладання української мови : навч.-метод. посіб. для студ. укр. відділення філол.ф-ту / Оксана Костів, Олеся Сколоздра-Шепітко. Львів, 2018. 202 с.
- Кочан І. М., Захлюпана Н. М.** Словник-довідник з методики викладання української мови. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. І.Франка, 2005. 250 с.
- Кульбаська О. В., Кардашук О. В.** Крок у професію. Методика викладання української мови в школі : навч. посіб. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2017. 256 с.
- Кульбаська О. В., Шатілова Н. О.** Крок у професію. Методика викладання української мови у вищій школі: навч. посіб. Чернівці : Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. 384 с.
- Кучерук О. А.** Система методів навчання української мови в основній школі: теорія і практика. Житомир : Вид-во ЖЖДУ ім. І. Франка, 2011. 420 с.
- Методика** викладання української мови в загальноосвітніх навчальних закладах: метод.розробки до практ. занять для студ. 4 курсу філол. ф-ту / уклад. А. І. Вегеш. Ужгород : ПП Бреза, 2017. 78 с.
- Методика** викладання української мови в середніх освітніх закладах / за ред. М. Пентилюк. Київ : Ленвіт, 2009. 400 с.
- Навчання** синтаксису на уроках української мови у 8–9 класах : метод. посіб. / Н. Б. Голуб, Л. В. Галаєвська. К. : ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 128 с.
- Остапенко Н.** Технологія сучасного уроку з української мови : навч. посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2011. 248 с.
- Пентилюк М. І., Онукевич Т. Г.** Методика навчання української мови у таблицях і схемах: навч. посіб. Київ : Ленвіт, 2006. 134 с.
- Плиско К.** Теорія і методика навчання української мови в середній школі. Харків : ХДПУ, 2001. 115 с.
- Практикум** з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах: модульний курс : посіб. для студ.пед. ун-тів та ін-тів / кол. авторів за ред. М. І. Пентилюк. К. : Ленвіт, 2011. 366 с.
- Словник-довідник** з української лінгводидактики : навч. посіб. / за ред. М.І. Пентилюк. Київ : Ленвіт, 2015. 320 с.

8.2 Допоміжна

- Бацевич Ф. С.** Основи комунікативної лінгвістики : підручник. К. : Академія, 2004. 344 с.
- Вихованець І. Р.** Типологія семантико-синтаксичних відношень. *Українська мова: Теорія і практика* : темат. зб. наук. праць. К. : ІСДО, 1993. С. 7–10.
- Вихованець І.** Проблема класифікації складнопідрядних речень. *Лінгвістичні студії* : зб. наук. праць. Донецьк : ДонДУ, 2000. Вип. 6. С. 8–11.
- Вихованець І. Р.** Нариси з функціонального синтаксису української мови : монографія. К. : Либідь, 1992. 224 с.
- Галас А. М.** Структурні і функціональні особливості періоду в українській літературній мові : автореф. ... канд. філол. наук. Ужгород, 1997. 23 с.
- Герман К. Ф.** Складносурядні речення з градаційними сполучниками. *Укр. мова і літ. в школі*. 1972. № 1. С. 28–30.
- Глушкова Г. М.** Структура категорії сурядності. *Лінгвістичні студії* : зб. наук. праць. Донецьк : ДонДУ, 1994. Вип. 1. С. 64–68.

- Глушкова Г.** Складносурядні речення фразеологізованої структури. *Лінгвістичні студії* : зб. наук. праць. Донецьк : ДонДУ, 2000. Вип. 6. С. 11–17.
- Глушкова Г.** До питання про сурядні сполучники. *Лінгвістичні студії* : зб. наук. праць. Донецьк : ДонДУ, 2001. Вип. 7. С. 60–64.
- Давнюк С. В.** Синтаксичні зв'язки і семантико-синтаксичні відношення в складних конструкціях з сурядністю і підрядністю. *Лінгвістичні студії* : зб. наук. праць. Донецьк : ДонДУ, 1996. Вип. 2. С. 46–50.
- Греб М. М.** Семантико-граматичні чинники формування зіставного відношення в складних конструкціях сучасної української мови : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 „Українська мова”. Х., 2005. 20 с.
- Гуйванюк Н. В., Кардашук О. В., Кульбабська О. В.** Українська мова: схеми, таблиці, тести: навч. посібн. Львів : Світ, 2005. 304 с.
- Гуйванюк Н. В., Кульбабська О. В.** Складні ускладнені речення (Теоретично-практичний блок) : реком. МОН України як навч. посібник для студ. вищих навч. закл. Чернівці : Рута, 2003. 143 с.
- Дорошенко С.** Розрізнення інваріантів, варіантів і синонімів у складних безсполучникових умовно-наслідкових реченнях. *Лінгвістичні студії* : зб. наук. праць. Донецьк : ДонДУ, 2001. Вип. 7. С. 72–5.
- Дудик П. С.** Стилїстика української мови. К. : Академія, 2005. С. 273–278.
- Завальнюк І. Я.** Синтаксичні одиниці в мові української преси початку ХІ столїття: функціональний і прагматичний аспекти : монографія. Вінниця : Нова книга, 2010. С. 224–235.
- Загітко А. П.** Теорія сучасного синтаксису : монографія. Донецьк : ДонДУ, 2006. 378 с.
- Іваницька Н. І.** Нариси з синтаксису української мови. Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2011. 183 с.
- Зарицька В.** Складнопідрядні речення з синкретичними означально-з'ясувальними підрядними. *Лінгвістичні студії* : зб. наук. праць. Донецьк : ДонДУ, 2002. Вип. 9. С. 64–69.
- Зарицька В.** Складнопідрядні речення обставинно-атрибутивного типу підрядними. *Лінгвістичні студії* : зб. наук. праць. Донецьк : ДонДУ, 2003. Вип. 11; ч. 1. С. 148–153.
- Капелюшний А. О.** Стилїстика і редагування : практичний словник-довідник журналіста. Львів : ПАІС, 2002. 576 с.
- Костусяк Н.** Структура міжрівневих категорій сучасної української мови : монографія. Луцьк : Волинський нац. ун-т, 2012. 452 с.
- Кучеренко І. К.** Складнопідрядні речення з кількома підрядними. *Укр. мова і літ. в шк.* 1973. № 5. С. 30–39.
- Масицька Т. Є.** Граматична структура дієслівної валентності : [монографія]. Луцьк : Вид-во Волин. держ. ун-ту імені Лесі Українки, 1998. 208 с.
- Масицька Т. Є.** Типологія семантико-синтаксичних реченнєвих залежностей : монографія. Луцьк : ПВД : „Твердиня”, 2016. 416 с.
- Мельничук О. С.** Розвиток структури слов'янського речення : монографія. К. : АН УРСР, 1966. 323 с.
- Наливайко Ю.** Співвідношення означально-обставинного синкретизму членів речення і підрядних частин. *Лінгвістичні студії* : зб. наук. праць. Донецьк : ДонДУ, 2002. Вип. 10. С. 53–58.
- Орехов В.** Співвідношення актуального та граматичного членування складнопідрядного речення. *Лінгвістичні студії* : зб. наук. праць. Донецьк : ДонДУ, 2003. Вип. 11; ч. 1. С. 211–215.
- Пац Л.** Недиференційований зв'язок у складному безсполучниковому реченні. *Лінгвістичні студії* : зб. наук. праць. Донецьк : ДонДУ, 2003. Вип. 11; ч. 1. С. 221–227.
- Пещак М. М.** Комунікативний синтаксис. К. : Довіра, 2000. 150 с.
- Пономарів О. Д.** Стилїстика сучасної української мови : підручник. 3-тє вид., перероб. і доп. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2000. 248 с.

- Пономарьова Л.** Диференційні та кваліфікаційні ознаки складнопідрядних речень прислівного типу. *Лінгвістичні студії* : зб. наук. праць. Донецьк : ДонНУ, 2001. Вип. 8. С. 82–88.
- Силіна В. І.** Вивчення безсполучникового складного речення. *Укр. мова і літ. в шк.* 1975. № 11. С. 79–83.
- Спільник Т. М.** Градаційне відношення в структурі складних сполучникових конструкцій : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 „Українська мова” / Т. М. Спільник. Х., 2004. 20 с.
- Селіванова О.** Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.
- Українська мова** : [енциклопедія]. К. : Укр. енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2004.
- Чернишова Л.** Деякі структурно-семантичні особливості присубстантивно-означальних речень. *Лінгвістичні студії* : зб. наук. праць. Донецьк : ДонНУ, 2001. Вип. 8. С. 58–62.
- Шинкарук В.** Категорії модусу і диктуму у структурі речення : монографія. Чернівці : Рута, 2002. 217 с.
- Шитик Л.** Синхронічна перехідність синтаксичних одиниць в українській мові : монографія. Черкаси : Вид-ець Чабаненко Ю. А., 2014. 474 с.

8.3. Інформаційні ресурси

1. Вікіпедія Режим доступу: uk.wikipedia.org/wiki
2. Електронна бібліотека Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (<http://www.nbuv.gov.ua>).
3. Офіційний сайт української мови. URL: https://ukrainskamova.com/publ/chinnij_pravopis/sintaksis_i_punktuacija/7
4. Сайт електронної бібліотеки «Україніка» НАН України. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/UA/elib.exe>
5. Сайт Інституту мовознавства імені О. О. Потебні НАН України. URL: <http://www.inmo.org.ua/library.html>
6. Сайт Інституту української мови НАН України. URL: <http://www.nas.gov.ua>
7. Тезаурус з комп'ютерної лексикографії. URL: <http://www.mova.info/Page3.aspx?l1=188&vucid=1>
8. Тезаурус з лінгвістичної термінології. URL: http://www.mova.info/mov_thes.aspx?l1=68

Нормативно-правові документи

1. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. URL : <http://mon.gov.ua/konczepczia.pdf>
2. Закон «Про загальну середню освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14>
3. Навчальні програми для 10–11 класів. Українська мова. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednyaosvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>
4. Навчальні програми для 5–9 класів. Українська мова. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednyaosvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klasimzo.gov.ua>
5. Інструктивно-методичні рекомендації щодо вивчення в закладах загальної середньої освіти навчальних предметів та організації освітнього процесу у 2018/2019 навчальному році. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/metodichni-rekomendaciyi>
6. Методичні рекомендації щодо викладання української мови в 2018–2019 навчальному році. URL : https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/61466/
7. Українська мова. 5–9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів, затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 № 804. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednyaosvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>

8. Українська мова. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання. 10–11 клас. Рівень стандарту (затверджена наказом МОН України від 23.10.2017 № 1407)). Дивослово. 2018. № 7–8. С. 2–15. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>.
9. Українська мова. Програма для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. 10–11-й клас. Профільний рівень (затверджена наказом МОН України від 23.10.2017 року № 1407). Дивослово. 2018. № 7–8. С. 32–60. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya10-11-klasiv>.
10. Модельні навчальні програми для 5–9 класів нової української школи (запроваджуються поетапно з 2022 року). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalniprogrami-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>.